

הערות תרגום ואתחנן

ג' כ"ח ועלימהי, כן הוא בנוסחי סביוניטה ותימן וכן גירסת רש"י בסוטה (יב:), ובס"א ואלמהי.

ד' ה' חזו, תירגם ראה בלשון רבים.

ד' ל"ד ובחזונו רברבין תניא בספרי בפרשת מקרא בכורים [וכהגדה של פסח] ובמורא גדול זו גילוי שכינה שנאמר או הנסה אלהים וגו' ובמוראים גדולים וגו'. ופליגי המפרשים בבאור הבריייתא, דבפי' ר"י בן יקר (בהגדת תורת חיים עמוד קי"ג) כתב ובמוראים גדולים זהו גוראות של גילוי שכינה. ובריטב"א מכאן יותר וכתב, זו גילוי שכינה שנגלית להם במצרים אעפ"י שהיתה מלאה גילולים וארץ טמאה... ואימתי נגלה עליהם שתי פעמים אחד ביום ר"ח ניסן וכו' וכן בלילה בשעת הגאולה. וכמו כן ראוהו על הים ויראו מאד כמו שנאמר ויראו העם את ה'. ונקרא מורא גדול כי הרואה פני שכינה ירא מאוד ונרתע ונבהל ונופל על פניו וזהו שנאמר או הנסה אלהים לבוא לקחת וגו' והראיה מן סוף הפסוק דכתיב במצרים לעיניך ובספרי אמרו רז"ל ולכל המורא הגדול זו קריעת ים סוף כי שם ראו פני השכינה ואמרו זה אלי ואנוהו עכ"ל. [עיין בהערות בהגדה הנ"ל] וכעין זה פי' השל"ה בבאורו להגדה. וכ"פ המלבי"ם כאן.

אמנם ז"ל סידור רש"י [מובא שם] ובמורא הגדול במראה הגדול תרגומו בחזונוא רבא [כן תירגם אונקלוס בפרשת מקרא בכורים (לקמן כו, ח)] ומה המראה גילוי שכינה שנגלה ונראה להם במצרים וכן הוא אומר במצרים לעיניך מדכתיב לעיניך אלמא מורא לשון ראייה עכ"ל.

ובפי' הרוקח להגדה (עמוד פ') כתב ובמורא גדול זו גילוי שכינה עליהם במצרים, הנגלה נגלית לבית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה (שמואל א, ב, כז) ובמורא גדול תרגום ובחזונוא רבא מראה הגדול שייכא לשכינה כמו מראות אלקים (יחזקאל ח, ג) זו גילוי שכינה שלא נעשה על ידי שלישי. זו גילוי שכינה שיכול לעשות על שליח ונגלה הוא בעצמו שנאמר או הנסה אלקים

ובמורא גדול זו גילוי שכינה שהרי מלחמה אי אפשר לומר שהרי כתיב בקרא מלחמה, א"כ אין מורא זה מורא מלחמה, ובמוראים גדולים תרגום ובחזונוא רברבין ובמורא גדול זו גילוי שכינה כלומר שהוא עצמו בכבודו ירד במצרים כדמפרש ואזיל דכתיב כפ' ואתחנן או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים, אבל מדכתיב לעיניך אלמא מוראים לשון ראייה. עכ"ל וכתב אח"כ ובמוראים גדולים וגו' לעיניך, שראית השכינה לכך ובמוראים כתיב לשון ראייה.

שם לעיניכון תירגם לעיניך בלשון רבים. ובפי' הרוקח להגדה (עמוד צ') כתב ומן הדין היה ליה למימר במצרים לעיניכם אך להכי מתחיל פסוק זה באל"ף ומסיים בכ"ף רמז כאן שם אל א"ך את ראשונה ואחרונה של פסוק.

ד' ל"ז בבניהון בתריהון, תירגם ברעו אחריו בלשון רבים.

ה' ז' לא יתו, יש שהעירו שיש להטעים את היו"ד השני של יתו היטב שלא ישמע יתו ה', והוא על פי מה שכתב הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סימן ל"ה [מובא בכף החיים] שהאיסור של הוגה את השם באותיות הוא בכל אופני הניקוד. ועיין חיי אדם (סוף סימן ה') שהאיסור של הוגה הוא בניקוד שו"א חולם קמץ [כמו שמנוקד בחומשים], אמנם תמוה לכאורה, דהא כתב הגר"א בביאורו לסי' ה' שפשוט הוא שהניקוד הנ"ל אינו ניקודו של השם אלא ניקוד של שם אדנות וכתב שניקודו של שם הוי"ה הוא נעלם, וגם ידוע מהמקובלים ששם הוי"ה יש צירופים שונים של ניקוד. [ועיין תוס' יו"ט בפי' דיומא סוף מ"ב בשם הרמ"ק, שבכל יום במקדש כשהיו כהנים נושאים את כפיהם היו מזכירים את שם הוי"ה בניקוד של אדנות וכו"ה כ' היה מזכיר בניקוד חולם סגול קמץ סגול].

אמנם בעיקר מה שהערתו יש טוענים שכיון שאינו מכיון כלל לשם הקב"ה אינו בכלל הוגה את השם באותיותיו. אלא דיעויין בכף החיים ח"א עמוד צ"ה (סוף הטור השלישי) שיש לומר "אבי מסדר סדר המערכה" ולא "אבי הוה מסדר" שאם יאמר "אבי הוה" יכול לבוא לאמירת השם באותיותיו, וחזונו דס"ל שאיכא איסורא אפי' בכה"ג דלא נתכוון. וכשהצעתו את הדבר לפני מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א השיב לי במכתב "יש להקל". אמנם כדברי כף החיים איתא ג"כ במנהגי מהר"ם שיק ובא"א מבוטשאטש סי' מ"ח [מובא שם בארחות חיים מספיקא] ובכן איש חי. שוב העירו לי שעל פי דקדוק ליכא נ"מ בין הברת יהוי ביו"ד בסוף או בה"א בסוף ודלא כמו שכתבתי שיש להטעים את היו"ד. ה' י"ז לא תקטול נפש, כתב רבינו ישעיהו ז"ל (בעל תוס' ר"ד) אלו המתרגמין לא תרצח - לא תקטול נפש, טעות הוא כי ידוע הוא שאין הריגה אלא בהוצאת נפש ובעל נפש, אבל נתחלף להם בלא תגנב שתרגמו לא תגנוב נפש. עכ"ל. [מובא בדרשות אבן שוע"ב פ' קדושים מהדורת וגשל עמוד רע"ג.

ה' י"ח ולא תירוג, עיין רש"י שהוא מלשון חמדה. וכתב בדרשות ר"י אבן שועיב פרשת קדושים שהרמב"ם עשה לא תחמד ולא תתאוה שני לאוין לא תתאוה הוא בלבד ולא תחמד הוא אם לוקח, וכתב שם שכן ס"ל האבן עזרא כהרמב"ם, ואח"כ כתב "ורש"י ז"ל פירש שהכל אחד, וכן פירש אונקלוס שתרגם לא תתאוה לא תירגג [?], ותרגום של (כראשית ב' ט') נחמד למראה - דמרגג למחזי". [ועי' מנ"ח מצוה ל"ח].

ה' י"ט ולא פסיק, עיין רש"י ורמב"ן דפליגי בביאור התרגום. ולכאורה לא פסיק הוא לשון הוה, ובס"א ולא פסק - לשון